

Програма
кандидата на посаду керівника наукової установи – директора Інституту
політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України
члена-кореспондента НАН України
Олега Олексійовича Рафальського

Політична наука в Україні

Вітчизняна політична наука налічує понад три десятиліття. Проведений у 2014 – 2016 рр. аналіз її вагомих здобутків, проблем і перспектив підтвердив наявність широкого спектра напрямів, за якими відбувалося в Україні розгортання політичних досліджень. Українськими науковцями були напрацьовані власні дослідницькі підходи, освоєна спадщина світової політології, яку успішно застосовано до вивчення вітчизняної ситуації. В Україні сформувалася і досягла помітних успіхів низка ключових політологічних напрямів – інституційний аналіз, політична конфліктологія, етнополітологія, партологія, політична соціологія і психологія та інші.

Не буде перебільшенням сказати, що вагому роль у становленні та розвитку політичних студій відіграв Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Зусиллями його співробітників були розвинені такі наукові напрями, як формування і еволюція політичних систем, етнополітологія, політична регіоналістика, історична політологія, політичні аспекти цивіліології та інші. Інститут здобув авторитет провідної в Україні установи політологічного профілю, високий рівень виконуваних його колективом досліджень підтверджений підсумками проведеного у 2018 р. в НАН України оцінювання наукових установ.

Сучасний загальний стан української науки позначений кризовими явищами, зумовленими її обмеженим фінансуванням, що відбивається і на стані політологічних досліджень, і на роботі ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. У такій ситуації актуалізується питання про вибір науково-організаційної моделі, яка і дозволить зберегти сформовані напрями, і стимулюватиме розвиток перспективної проблематики як теоретичного, так і

прикладного характеру. Запропонована програма передбачає кроки, орієнтовані на розв'язання означеної проблеми.

1. Визначення перспектив дослідницького пошуку

Подальша проблематика Інституту має забезпечити верифікацію, критичний аналіз та розширення вже здобутих наукових знань, актуалізувати дослідження, що мають впливати, з одного боку, із набутих успіхів, а з другого боку – із наявності малоосягнутих явищ вітчизняного політичного життя, таких, як мотиви політичної поведінки правлячого класу і людського загалу, латентні фактори впливу на політичний процес, когерентність і взаємна конкуренція між елементами політичної системи, протестні рухи і культурно-цивілізаційні засновки політичного життя країни та інші. Вже достатньо розроблена проблематика парних об'єктів – "політика і етнос", "політика і церква", "нація та етнос", – має бути доповнена проблематикою "політика і бізнес", "політика і профспілки" та ін. Вкрай важливо встановити характер і зміст відносин у "політичному задзеркаллі" щодо виявлення рівня суспільної відповідальності його головних персонажів. В умовах глобалізації вкрай важливо порівняти політичний процес в Україні із загальносвітовими трендами політичного розвитку у його ідеологічних, державно-інституційних та правових вимірах. Перспективна тематика Інституту може бути об'єднана такими спільними для всього дослідницького колективу напрямками, як "Пострадянська трансформація ідентичностей в Україні", "Теорія суспільно-політичного транзиту", "Соціальні та політичні проблеми демократизації". Цей перелік відкритий для доповнення у процесі та за підсумками спеціального фахового обговорення.

Виходячи із синтетичного характеру політології, на пріоритетну увагу заслуговують дослідження на стику політичної та інших галузей знань, у т. ч. економіки, психології, культурології та інших.

2. Оптимізація науково-організаційної структури

Розгортання дослідницької перспективи доведеться здійснювати в рамках усталених структури і штату співробітників. За таких умов має застосовуватися практика створення дослідницьких робочих груп і центрів із тимчасовим делегуванням туди співробітників різних відділів для комплексного розв'язання актуальних наукових завдань. Така практика вже фактично існує у вигляді колективів з виконання цільових проектів, але рівень фінансування цих проектів достатній лише для обмеженого кола наукових співробітників. Розширити це коло дозволило б створення центрів і робочих груп у рамках бюджетної тематики з відповідним зменшенням навантаження з відомчої тематики на делегованих до них співробітників.

Для виконання досліджень міждисциплінарного характеру доцільно залучати фахівців з інших наукових установ на конкурсній тимчасовій основі за рахунок незайнятих штатних посад.

Практика робочих груп і центрів Інституту не означає відмови від перспективи загальної зміни структури установи у разі виникнення загальних сприятливих для цього можливостей.

3. Сприяння фаховому зростанню науковців

Головним інструментом фахового зростання наукових співробітників має залишатися заохочення їх до підготовки кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії і доктора політичних наук. Заохочення може полягати у врахуванні проблематики їхніх дисертацій для планування тематики колективних досліджень, у сприянні опублікуванню їхніх наукових праць в Україні та інших країнах, в адресній інформативній підтримці, у наданні, за можливістю, пріоритету для наукових відряджень, у т. ч. для стажування у зарубіжних наукових та освітніх центрах.

Важливими інституціями підготовки кадрів більш високої кваліфікації мають залишатися аспірантура і докторантура Інституту, належним чином забезпечені високопрофесійним викладацьким складом.

Має бути збережена практика висунення провідних наукових співробітників Інституту на здобуття державних нагород, почесних звань, відзнак та наукових премій.

4. Активізація прикладної функції досліджень

Основним каналом упровадження результатів політологічних досліджень залишатиметься видавнича діяльність, зокрема, видання наукового журналу, що потребуватиме збільшення його фінансування не тільки коштами бюджету Інституту, а й через віднаходження інших джерел, що їх дозволяє чинне законодавство.

Важливо також розвивати всі інші форми впровадження наукового знання, в тому числі проведення наукових конференцій, круглих столів та інших науково-практичних заходів, публічна презентація фундаментальних наукових видань, підготовка наукових доповідей, аналітичних записок, експертних висновків і пропозицій для органів влади та державного управління, законопроектів.

5. Наукові зв'язки

В умовах розширення можливостей всесвітнього інформаційного обміну має бути продовжена і активізована практика укладання угод про творчу співпрацю з вітчизняними і зарубіжними науковими та навчальними центрами і навчальними закладами, здійснено заходи щодо вступу Інституту до Європейського консорціуму політичних досліджень. Науковці Інституту і надалі мають бути представлені у Міжнародній асоціації політичних наук через членство в Асоціації політичних наук України, насамперед на організованих нею форумах, в Українській академії політичних наук та інших об'єднаннях науковців.

Важливим аспектом забезпечення належного рівня науково-організаційної та науково-дослідницької діяльності Інституту є винайдення та впровадження ефективних форм взаємодії з іншими установами НАН України, профільними кафедрами провідних вищих навчальних закладів. Пріоритетними у цьому контексті мають бути розробка та реалізація планів

заходів, зорієнтованих на об'єднання зусиль академічних учених та викладацького складу ВНЗ на розробку актуальних комплексних науково-дослідних програм, обмін інформацією та результатами досліджень, залучення до наукової сфери здібної студентської молоді та випускників ВНЗ, організацію та проведення спільних науково-практичних заходів, підготовку та видання спільних наукових праць.

6. Інформаційне забезпечення досліджень

Вагомою складовою функціонування Інституту повинно залишатися розширення можливостей доступу до світових інформаційних ресурсів, постійне оновлення його бібліотечного фонду як вітчизняними, так і, по можливості, зарубіжними виданнями.

Інтегральним результатом роботи керівника Інституту повинно стати зміцнення позицій та авторитету установи як лідера української політології із визнаними науковими школами, з належним інформативним і матеріально-технічним забезпеченням дослідницької діяльності.